

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Οικονομικές κρίσεις και διεθνές Σύστημα

Ενότητα 2: Τύποι Οικονομικών Κρίσεων

Δημήτριος Κατσίκας

Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης

Οικονομικές Κρίσεις

- Οι οικονομικές κρίσεις είναι ένα σύνθετο φαινόμενο. Καμία οικονομική κρίση δεν είναι ακριβώς η ίδια, αλλά και καμία οικονομική κρίση δεν είναι μοναδική και χωρίς προηγούμενο.
- Οι οικονομικές κρίσεις μπορεί να έχουν πολλές και διαφορετικές αιτίες (π.χ. πτώση της αξίας του νομίσματος, πτώση του χρηματιστηρίου, αλλά και πόλεμος, κυβερνητική πολιτική, κοκ.), να εκδηλώνονται σε διαφορετικούς τομείς της οικονομίας (π.χ. χρηματοπιστωτικό τομέα, πραγματική οικονομία, δημοσιονομική διοίκηση, εμπόριο) να λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικό γεωγραφικό επίπεδο (π.χ. εθνικό, περιφερειακό, παγκόσμιο) και να έχουν διαφορετικές επιπτώσεις οικονομικές, κοινωνικές αλλά και πολιτικές.
- Ωστόσο, ενδέχεται να συμβαίνουν και όλα ή αρκετά από τα παραπάνω μαζί ταυτόχρονα σε μια κρίση.

Οικονομικές Κρίσεις, 2

- Η οικονομική βιβλιογραφία έχει οδηγηθεί στην δημιουργία κατηγοριοποιήσεων/ τυπολογιών κρίσεων, συνήθως με βασικό κριτήριο τα αίτια της κρίσης.
- Ωστόσο η τυπολογίες αυτές δεν συμπίπτουν πάντα. Εδώ θα εξετάσουμε τις περισσότερες από τις κατηγορίες κρίσεων ποια αναφέρονται στην βιβλιογραφία, ανεξάρτητα αν αυτές εμπίπτουν σε μια ή περισσότερες τυπολογίες. Έτσι, ενώ θα ξεκινήσουμε με βάση την τυπολογία των Reinhart και Rogoff (2009), η οποία είναι η πλέον πρόσφατη και έχει ασκήσει σημαντική επιρροή, δεν θα περιοριστούμε σε αυτή αλλά θα αναφέρουμε και άλλους τύπους κρίσεων.

Οικονομικές Κρίσεις, 3

- Η τυπολογία των Reinhart and Rogoff έχει πέντε βασικούς τύπους :
 - Συναλλαγματικές Κρίσεις (Currency Crises)
 - Κρίσεις Πληθωρισμού (Inflation Crises)
 - Τραπεζικές Κρίσεις (Banking Crises)
 - Κρίσεις Εξωτερικού Χρέους (External Debt Crises)
 - Κρίσεις Εσωτερικού Χρέους (Domestic Debt Crises)

Συναλλαγματικές Κρίσεις (Currency Crises)

- Οι συναλλαγματικές κρίσεις αναφέρονται στην (συνήθως) απότομη και μεγάλη πτώση της αξίας της συναλλαγματικής ισοτιμίας ενός νομίσματος. Ο ορισμός που ακολουθείται συνήθως είναι αυτός των Frankel and Rose (1996), που ορίζει ότι έχουμε συναλλαγματική κρίση εάν υπάρχει πτώση της αξίας ενός νομίσματος τουλάχιστον 25% σε ετήσια βάση. Συνήθως τέτοιες κρίσεις έχουμε όταν η συναλλαγματική ισοτιμία είναι σταθερή (fixed exchange rate). Η πτώση της αξίας ενός νομίσματος επέρχεται όταν γίνονται μαζικές πωλήσεις αυτού του νομίσματος.
- Συνήθως το βασικό αυτό χαρακτηριστικό συνοδεύεται από την εξάντληση των συναλλαγματικών διαθεσίμων της κεντρικής τράπεζας στην προσπάθεια της να υπερασπιστεί την αξία του νομίσματος, καθώς και ενδεχομένως από την σημαντική αύξηση των επιτοκίων από την κεντρική τράπεζα, σε μια προσπάθεια να συγκρατήσει τις πωλήσεις.
- Οι λόγοι της πτώσης της αξίας ενός νομίσματος μπορεί να είναι πολλοί: η κακή πορεία της οικονομίας μιας χώρας η οποία οδηγεί τους επενδυτές στην πώληση των περιουσιακών στοιχείων που διέθεταν στην χώρα αυτή και κατ' επέκταση στην πώληση μεγάλων ποσοτήτων του νομίσματος της χώρας, η απώλεια της αξιοπιστίας της οικονομικής πολιτικής μιας χώρας (ιδιαίτερα εάν αυτή συνδέεται και με το ενδεχόμενο μη αποπληρωμής χρεών προς εξωτερικούς δανειστές), ένα εξωτερικό σοκ, όπως η αύξηση των διεθνών επιτοκίων, ή ακόμα και μια σύρραξη στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή, προβλήματα στους ισολογισμούς των τραπεζικών ιδρυμάτων ή/και επιχειρήσεων σε μια χώρα, ή ακόμα και η κερδοσκοπία των αγορών.

Συναλλαγματικές Κρίσεις (Currency Crises), 2

- Υπάρχουν τρεις «γενιές» μοντέλων που εξηγούν συναλλαγματικές κρίσεις
 - Η πρώτη γενιά μοντέλων εστιάζει κυρίως στην οικονομική πολιτική των χωρών και την συμπεριφορά των επενδυτών, οι οποίοι δρώντας ορθολογικά «ποντάρουν» στην αδυναμία συνέχισης της τρέχουσας οικονομικής πολιτικής και προεξοφλώντας την μελλοντική υποτίμηση του νομίσματος ενεργούν με τέτοιο τρόπο (πουλώντας το νόμισμα) ώστε να κερδίσουν από αυτή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν χώρες οι οποίες έχουν μεγάλα ελλείμματα στο δημοσιονομικό ισοζύγιο ή στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ή και στα δύο (δίδυμα ελλείμματα) – για αυτό και οι κρίσεις αυτές ονομάζονταν και κρίσεις του ισοζυγίου πληρωμών (balance of payments crises).
 - Η δεύτερη γενιά μοντέλων εστιάζεται περισσότερο στην κερδοσκοπία και στην πιθανότητα δημιουργίας μιας κρίσης παρά το γεγονός ότι την δεδομένη στιγμή τα χαρακτηριστικά μιας οικονομίας εμφανίζονται υγιή. Η κρίση επέρχεται γιατί ορισμένοι επενδυτές διαβλέπουν ένα μελλοντικό κίνδυνο αποσταθεροποίησης της ισοτιμίας και ενεργούν πρώτοι (πουλάνε), με το σκεπτικό ότι αργά ή γρήγορα θα αντιληφθούν τον κίνδυνο και άλλοι επενδυτές οι οποίοι θα πουλήσουν – για να μην μείνουν τελευταίοι και υποστούν ζημιές – ξεκινάνε τις πωλήσεις οι οποίες στην ουσία λειτουργούν σαν αυτό-εκπληρούμενη προφητεία αφού οδηγούν και άλλους επενδυτές σε μαζικές πωλήσεις (ψυχολογία του όχλου – herd behaviour). Η ανάπτυξη αυτών των μοντέλων επηρεάστηκε από την κρίση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Συναλλαγματικών Ισοτιμιών στις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Συναλλαγματικές Κρίσεις (Currency Crises), 3

- Η τρίτη γενιά μοντέλων επηρεάστηκε από την Ασιατική κρίση. Εδώ η κρίση ξεκινάει από τα προβλήματα στους ισολογισμούς των επιχειρήσεων και κυρίως των τραπεζών. Τα μακροοικονομικά και δημοσιονομικά στοιχεία είναι καλά, ωστόσο υποκρύπτουν ενδεχόμενα προβλήματα στον ιδιωτικό τομέα, τα οποία συνδέονται με την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της κίνησης κεφαλαίων. Οι μεγάλες εισροές κεφαλαίων αυξάνουν τον κίνδυνο κρίσης καθώς (Breuer 2004): α) αυξάνουν την ρευστότητα στην οικονομία και συνεπώς την ανάληψη επενδύσεων υψηλότερου κινδύνου, β) με αυξημένη πρόσβαση σε κεφάλαια αυξάνουν και οι ευκαιρίες για απάτες και διαφθορά, γ) αυξάνει ο ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών με αποτέλεσμα την χρηματοδότηση πιο επισφαλών επενδύσεων και δ) το πρόβλημα του «ηθικού κινδύνου» – στον βαθμό που υφίσταται.
- Τα τελευταία αυτά μοντέλα περιγράφουν ένα τύπο κρίσης που συχνά απαντάται σαν ξεχωριστός τύπος κρίσης και χαρακτηρίζεται από την απότομη διακοπή ή/και αναστροφή εισροών κεφαλαίου για τους παράγοντες που αναφέραμε πιο πάνω (Claessens and Kose 2013).

Κρίσεις Πληθωρισμού (Inflation Crises)

- Η ύπαρξη υψηλού πληθωρισμού μπορεί να είναι ένα χρόνια πρόβλημα σε μια οικονομία και για αυτό συχνά είναι δύσκολο να την ξεχωρίσουμε από μια κρίση πληθωρισμού. Οι Reinhart and Rogoff την ορίζουν σαν μια αύξηση του πληθωρισμού στο 40% μέσα σε μια περίοδο δώδεκα μηνών (αν και την μειώνουν για το σύνολο του δείγματος στο 20% τελικά).
- Στη ουσία όταν μιλάμε για κρίσεις πληθωρισμού μιλάμε για υπερπληθωρισμό. Υπερπληθωρισμός συνήθως δημιουργείται όταν αυξάνεται συνεχώς η προσφορά χρήματος – κυρίως με την δημιουργία μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων τα οποία χρηματοδοτούνται με το κόσμημο νέου χρήματος- την ύπαρξη αβεβαιότητας για το μέλλον, καθώς και την έλλειψη αγαθών. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι τιμές ανεβαίνουν συνεχώς με γεωμετρικό ρυθμό. Τέτοιες κρίσεις συμβαίνουν συνήθως κατά την διάρκεια πολέμων ή μετά από αυτούς – για παράδειγμα το 1923 η Γερμανία έφτασε να έχει πληθωρισμό της τάξης του 3.25×10^6 και χαρτονομίσματα των 100 τρις., ενώ η Ελλάδα το 1944 έφτασε να έχει πληθωρισμό της τάξης του 8,5 δις σε ένα μήνα και χαρτονομίσματα των 100 δις.
- Συνήθως η τάξη αποκαθίσταται με την αλλαγή πολιτικής και την μετατροπή των πληθωριστικών νομισμάτων σε νέα (currency reform) π.χ. το 1944 εκδόθηκαν νέες δραχμές οι οποίες άξιζαν η κάθε μια 50 δις. Από τις παλαιές.
- Σε παλαιότερες εποχές, όταν υπήρχαν μεταλλικά νομίσματα, ο υπερπληθωρισμός μπορεί να ήταν αποτέλεσμα της υποτίμησης των νομισμάτων (όσον αφορά το περιεχόμενό τους σε πολύτιμο μέταλλο).

Τραπεζικές Κρίσεις

- Το Τραπεζικό Σύστημα και η Λειτουργία του
 - Χρηματοπιστωτική Διαμεσολάβηση (financial intermediation):
 - Η λειτουργία διαμεσολάβησης μεταξύ αποταμιευτών και επενδυτών στην οικονομία με στόχο την διευκόλυνση μεταφοράς κεφαλαίων από τους πρώτους στους δεύτερους.
 - Η χρηματοπιστωτική διαμεσολάβηση επιτρέπει την μεταφορά κεφαλαίων από τους αποταμιευτές στους επενδυτές, μέσω της επίλυσης των «αποτυχιών της αγοράς» και ειδικότερα των προβλημάτων του κόστους συναλλαγών (transaction costs) και των ασυμμετριών πληροφόρησης (information asymmetries) μεταξύ των αποταμιευτών και των επενδυτών.
 - Σημασία του Χρηματοπιστωτικού Τομέα στην Σύγχρονη Οικονομία
 - Συνεισφορά στην οικονομική ανάπτυξη μέσω της λειτουργίας της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης.
 - Κομβικός ρόλος στην καθημερινή λειτουργία του οικονομικού συστήματος, μέσω της λειτουργίας του ως διαχειριστή και εγγυητή του συστήματος πληρωμών και πίστωσης (payment services).

Τραπεζικές Κρίσεις, 2

- Η Αρχή των Κλασματικών Αποθεματικών (fractional –reserve banking): Τα τραπεζικά ιδρύματα διατηρούν μόνο ένα ποσοστό των συνολικών καταθέσεων τους ως άμεσα διαθέσιμα ρευστά, ενώ χρησιμοποιούν το υπόλοιπο για την χορήγηση δανείων.
- Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το πρόβλημα των ασυμμετριών πληροφόρησης μπορεί να οδηγήσει σε «τραπεζικούς πανικούς», δηλαδή την δημιουργία πανικού στους καταθέτες (με αφορμή την γνωστοποίηση προβλημάτων μιας τράπεζας ή ακόμη και την διάδοση μιας φήμης), οι οποίοι μην έχοντας γνώση της ακριβούς κατάστασης προτιμούν για λόγους ασφάλειας να αποσύρουν τις καταθέσεις τους από την τράπεζα. Οι ταυτόχρονες, μαζικές αποσύρσεις καταθέσεων οδηγούν στην κατάρρευση της τράπεζας, καθώς αυτή δεν έχει τα απαραίτητα διαθέσιμα για να αποπληρώσει τους καταθέτες. Ο πανικός αυτός μπορεί πολύ εύκολα και χωρίς να συντρέχουν απαραίτητα αντικειμενικές προϋποθέσεις να εξαπλωθεί σε όλο τον τραπεζικό κλάδο.
- Λόγω του κεντρικού ρόλου του τραπεζικού συστήματος για την ανάπτυξη και λειτουργία της οικονομίας οι τραπεζικές κρίσεις έχουν πολύ μεγάλο αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία και συνήθως οδηγούν σε πάγωμα της ρευστότητας (credit crunch) και οικονομική ύφεση, ενώ οι κρίσεις που προκαλούν στην ευρύτερη οικονομία συνήθως διαρκούν περισσότερο από οικονομικές κρίσεις που οφείλονται σε άλλους παράγοντες.

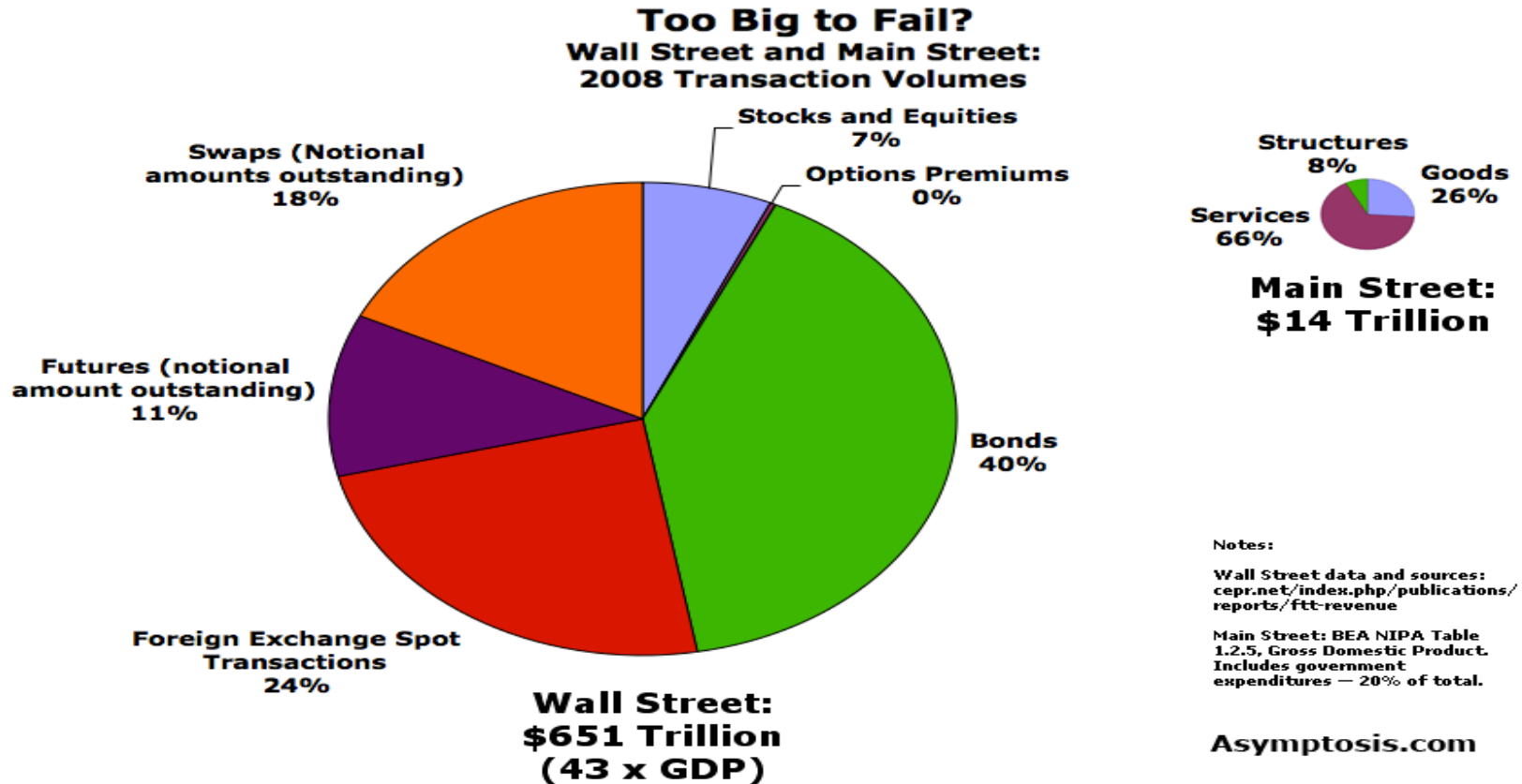

Τραπεζικές Κρίσεις, 3

- Για τους λόγους αυτούς υπάρχει εκτεταμένη ρύθμιση του τραπεζικού τομέα:
 - Προληπτική ρύθμιση και εποπτεία για την αποφυγή τραπεζικών κρίσεων (Prudential Regulation and Supervision).
 - Εγγύηση καταθέσεων (Deposit Guarantee)
 - Κεντρική Τράπεζα ως Δανειστής Έσχατης Ανάγκης (Lender of Last Resort)
 - Ωστόσο, η ρύθμιση ενδέχεται να δημιουργήσει ηθικό κίνδυνο, δημιουργώντας έτσι κίνητρα για την ανάληψη υψηλότερων επιπέδων κινδύνων από την πλευρά των τραπεζών (Too big to Fail)

Τραπεζικές Κρίσεις, 4

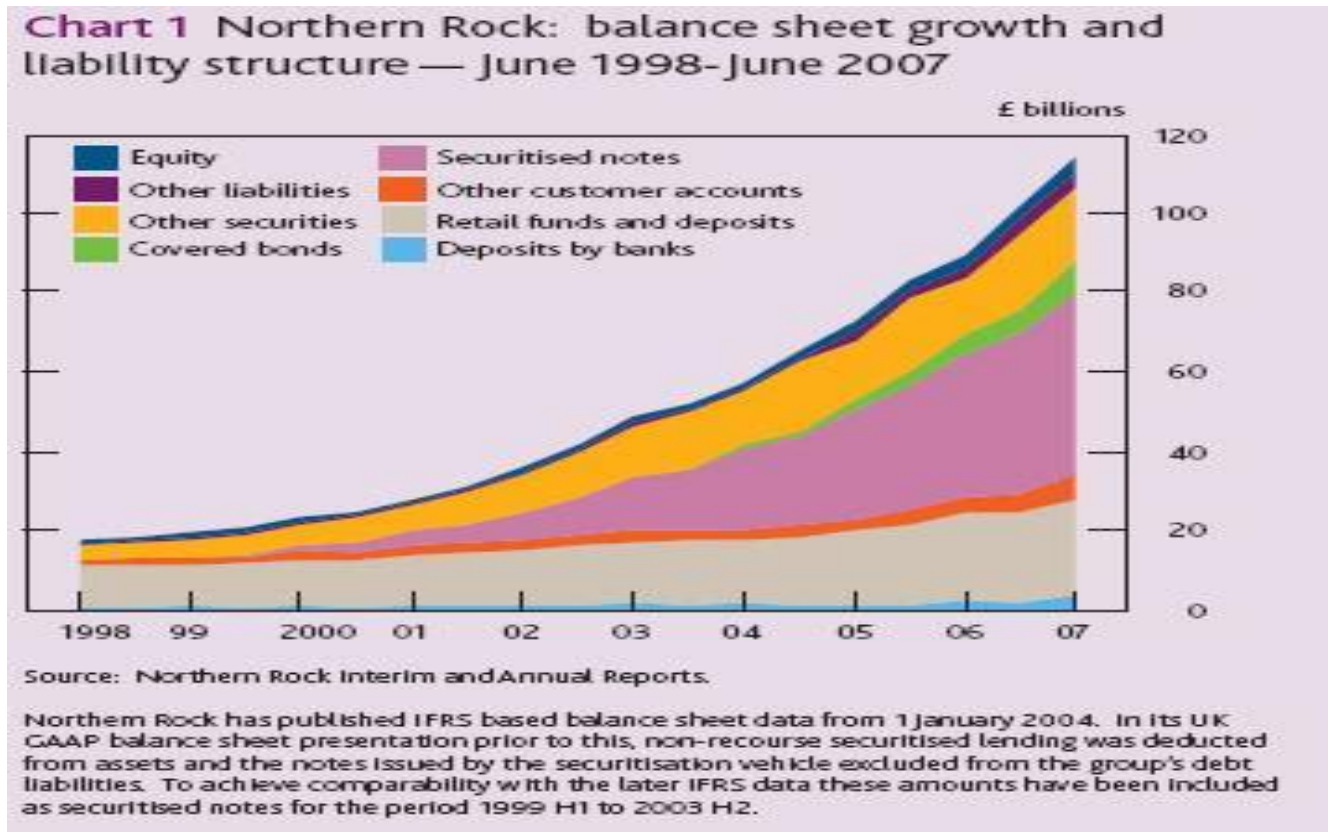
Τραπεζικές Κρίσεις, 5

- Αν και οι τραπεζικές κρίσεις εκδηλώνονται από τη πλευρά των καταθετών (liabilities – υποχρεώσεις για τους ισολογισμούς των τραπεζών), η πηγή της αντίδρασης των καταθετών συνήθως βρίσκεται στην πλευρά του ενεργητικού των τραπεζών δηλαδή στα περιουσιακά τους στοιχεία – π.χ. στεγαστικά, καταναλωτικά, εταιρικά, και άλλα δάνεια, ή επενδύσεις σε κινητές ή ακίνητες αξίες ή ακόμη και μεγάλα έργα.
- Συνοψίζοντας την βιβλιογραφία οι Claessens and Kose, αναφέρουν 4 ενδεικτικούς παράγοντες που συνήθως οδηγούν σε τραπεζικές κρίσεις:
 - Μη βιώσιμες αυξήσεις στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων
 - Υπερβολική αύξηση της πίστωσης που οδηγεί σε υπερχρέωση (credit booms)
 - Αύξηση δανείων με υψηλό επίπεδο κινδύνου και αύξηση γενικότερα του λεγόμενου συστημικού κινδύνου
 - Αποτυχία της ρύθμισης και της εποπτείας να συμβαδίσει με την καινοτομία στον χρηματοπιστωτικό τομέα

Τραπεζικές Κρίσεις, 6

- Παράδειγμα τραπεζικού πανικού – Northern Rock- Σεπτέμβριος 2007

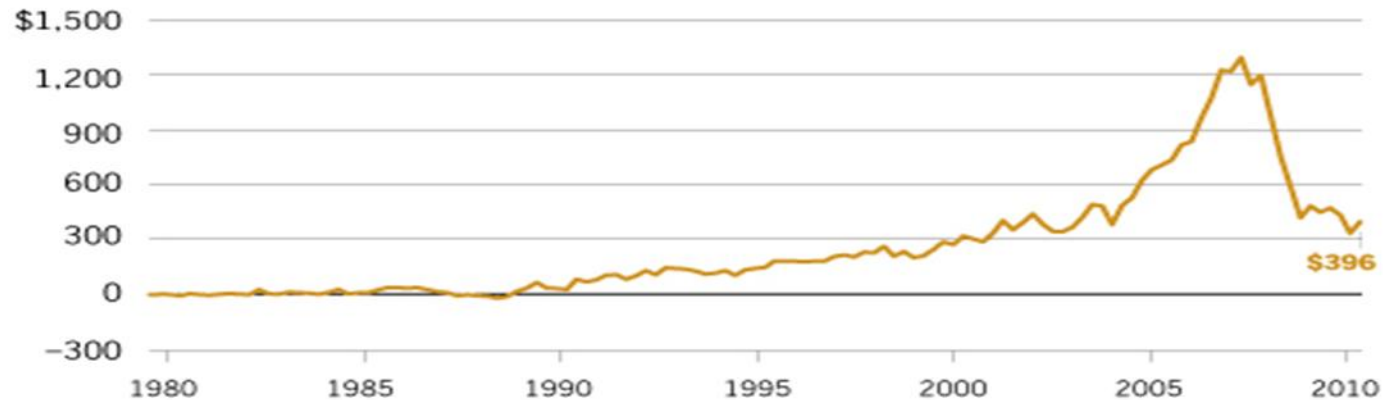
Τραπεζικές Κρίσεις, 7

- Οι επιπτώσεις του ηθικού κινδύνου – αυξημένη εξάρτηση από βραχυπρόθεσμο δανεισμό

Repo Borrowing

Broker-dealers' use of repo borrowing rose sharply before the crisis.

IN BILLIONS OF DOLLARS

NOTE: Net borrowing by broker-dealers.

SOURCE: Federal Reserve Flow of Funds Report

Κρίσεις Χρέους

- Κρίσεις Εξωτερικού Χρέους (External Debt Crises)
 - Ορίζονται ως την αδυναμία μιας χώρας να αποπληρώσει μέρος ή το σύνολο χρέους το οποίο έχει εκδοθεί με βάση το νομικό καθεστώς άλλης χώρας και το οποίο είναι συνήθως αποτιμημένο σε ξένο νόμισμα και βρίσκεται στην κατοχή κυρίως ξένων επενδυτών.
- Κρίσεις Εσωτερικού Χρέους (Domestic Debt Crises)
 - Ορίζονται ως την αδυναμία μιας χώρας να αποπληρώσει μέρος ή το σύνολο χρέους το οποίο έχει εκδοθεί με βάση το δικό της νομικό καθεστώς και το οποίο είναι συνήθως αποτιμημένο σε τοπικό νόμισμα και βρίσκεται στην κατοχή κυρίως εγχώριων επενδυτών.

Συνήθως οι πρώτες προσελκύουν περισσότερο την προσοχή των διεθνών ΜΜΕ και των αναλυτών γιατί εμπλέκουν επενδυτές σε περισσότερες από μια χώρες, αν και αυτό δεν είναι απαραίτητα αλήθεια – ειδικά για ανεπτυγμένες χώρες –για παράδειγμα η κρίση χρέους της Ελλάδας.

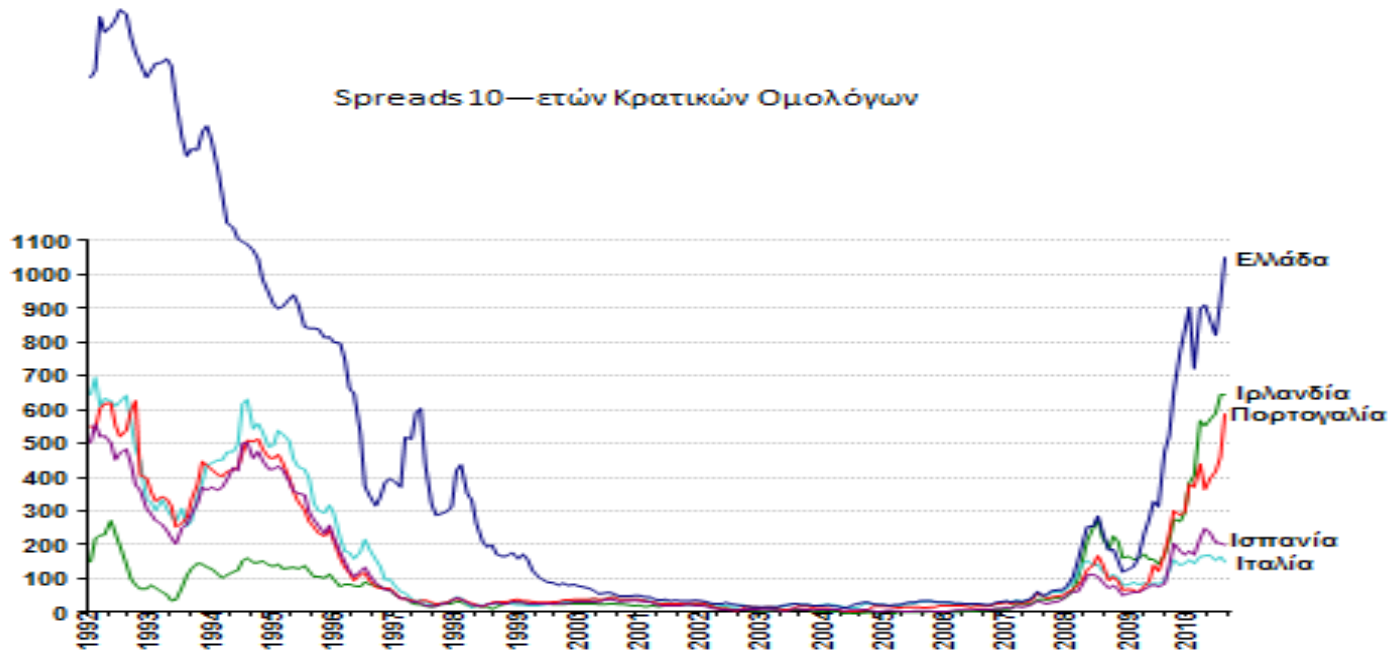
Κρίσεις Χρέους, 2

- Επίσης συνήθως οι κυβερνήσεις δεν αθετούν το εσωτερικό χρέος τους καθώς - μπορούν να τυπώσουν χρήμα και να καλύψουν τις ανάγκες αποπληρωμής του χρέους. Ωστόσο αυτό δεν συμβαίνει πάντα -και τότε οι επιπτώσεις μπορεί να είναι πολύ αρνητικές- αλλά ακόμα και αν συμβεί υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις όπως η δημιουργία πληθωρισμού ή ακόμα και υπερπληθωρισμού.
- Τέτοιες επιλογές όμως μειώνουν την αξιοπιστία του νομίσματος και δημιουργούν μακροχρόνια προβλήματα στην οικονομία ενώ μειώνουν και την δυνατότητα δανεισμού από τις διεθνείς αγορές.
- Οι κρίσεις εξωτερικού χρέους είναι εξαιρετικά περίπλοκες για να επιλυθούν και συχνά η οριστική επίλυση τους μπορεί να πάρει πολλά χρόνια, ακόμα και δεκαετίες – για παράδειγμα η κρίση χρέους της Αργεντινής, καθώς εμπλέκονται πολλοί παράγοντες με διαφορετικά κίνητρα (τοπική κυβέρνηση, διαφορετικοί τύποι ξένων ιδιωτών επενδυτών, ξένοι επενδυτές δημόσιου χαρακτήρα (π.χ. κυβερνήσεις), οι Διεθνείς Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί, κοκ.)

Κρίσεις Χρέους, 3

- Η εκδήλωση κρίσεων χρέους έχει προφανώς να κάνει με την πορεία της οικονομίας μιας χώρας και κατά συνέπεια την ικανότητα της να εξυπηρετήσει το χρέος της – ωστόσο πρέπει να σημειώσουμε ότι εξίσου σημαντικός παράγοντας είναι και η διαθεσιμότητα των κεφαλαίων κατά την «καλή περίοδο» πριν την κρίση.
- Έτσι η εύκολη πρόσβαση σε δανειακά κεφάλαια με χαμηλό κόστος μπορεί να οδηγήσει σε υπερχρέωση μια χώρα – π.χ. Ελλάδα

Κρίσεις Χρέους, 4

- Από την άλλη πλευρά και η αδυναμία πρόσβασης σε δανειακά κεφάλαια μπορεί να αποτελέσει πρόβλημα, όπως στην περίπτωση του λεγόμενου “original sin” αναπτυσσόμενων χωρών που τις κάνει πιο ευάλωτες σε κρίσεις εξωτερικού χρέους.

Κρίσεις της αξίας περιουσιακών στοιχείων (assets)

- Χρηματιστηριακές Κρίσεις: Μεγάλη μείωση της χρηματιστηριακής αξίας των μετοχών (κεφαλαιοποίηση) (25% -Barro and Ursua 2009). Συχνά δεν συνοδεύονται από άλλες σημαντικές επιπτώσεις (π.χ. η κρίση του 1987, η φούσκα των dot.com, ή ακόμα και η κρίση του ελληνικού χρηματιστηρίου του 1999), αν και αυτό δεν ισχύει πάντα (π.χ. κρίση του 1929, κρίση της Ιαπωνίας, ή κρίση του 2008).
- Κρίσεις στην αξία των τιμών των ακινήτων (οικιακών ή εταιρικών): Μπορεί να οδηγήσει σε πολύ μεγάλη κρίση, καθώς η πτώση των τιμών συμπαρασύρει και τον τραπεζικό τομέα, καθώς συνήθως τα ακίνητα αυτά έχουν αγοραστεί με δάνεια από τράπεζες. Η πτώση της τιμής τους σημαίνει ότι οι δανειολήπτες χρωστάνε πλέον στις τράπεζες περισσότερο από ότι αξίζουν τα ακίνητα τους – οι μαζικές πωλήσεις (fire sales), προκειμένου να εξυπηρετηθούν αυτά τα χρέη οδηγούν σε ακόμη μεγαλύτερη πτώση τιμών. Στον βαθμό που τα ακίνητα λειτουργούσαν ως εγγυήσεις για την παροχή χρηματοδοτήσεων, η πτώση των τιμών τους επίσης επιφέρει μείωση της χρηματοδότησης προς την οικονομία με αρνητικές συνέπειες. Επίσης στον βαθμό που τα ακίνητα λειτουργούν σαν εγγύηση στο πλαίσιο τιτλοποιημένων προϊόντων, μπορούν να επιφέρουν σημαντικές ζημιές στους κατόχους των συγκεκριμένων τίτλων, με συνακόλουθες αλυσιδωτές αντιδράσεις, ιδίως αν οι κάτοχοι είναι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί (Κρίση του 2007-08).

Κρίσεις της αξίας περιουσιακών στοιχείων (assets), 2

- Θα πρέπει να σημειωθεί ότι συνήθως οι οικονομικές κρίσεις συνήθως συνδυάζουν συμπτώματα περισσότερων από μια κατηγορία των κρίσεων που αναλύθηκαν προηγουμένως. Πολύ συχνά ένα είδος κρίσης, έχει επιπτώσεις που οδηγούν και σε άλλο είδος κρίσης.
- Έτσι για παράδειγμα, μια κρίση λόγω φυγής κεφαλαίων (για οικονομικούς ή πολιτικούς λόγους, ή ακόμα και για εξωτερικούς λόγους), πολύ συχνά οδηγεί σε μια συναλλαγματική κρίση, καθώς οι επενδυτές που φεύγουν πωλούν το τοπικό νόμισμα, γεγονός που μπορεί να έχει επιπτώσεις και για τον τραπεζικό τομέα ή τις τοπικές επιχειρήσεις αν έχουν δανειστεί σε ξένο συνάλλαγμα, με συνέπεια να έχουμε και ενδεχόμενη τραπεζική κρίση, ή μια κρίση (ιδιωτικού) χρέους.
- Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι οικονομικές κρίσεις συχνά ξεφεύγουν από το εθνικό επίπεδο και επηρεάζουν την περιφερειακή ή ακόμα και την παγκόσμια οικονομία. Η πιθανότητα αυτή έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, μέσω της αύξησης της πιθανότητας μετάδοσης (contagion) των κρίσεων, εξαιτίας παραγόντων όπως η ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων, η ελεύθερη διακύμανση συναλλαγματικών ισοτιμιών, η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των οικονομιών, κ.ο.κ.

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Δημήτριος Κατσίκας 2015. Δημήτριος Κατσίκας. «Οικονομικές κρίσεις και διεθνές Σύστημα. Τύποι Οικονομικών Κρίσεων». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/PSPA101/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

